

Дроздов О.Ю.,
доктор психологічних наук,
завідувач кафедри загальної, вікової
та соціальної психології імені М.А.Скока
Національного університету «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г.Шевченка
dalmar@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6682-9108

ДО 30-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ

Влітку 2023 р. виповнюється 30 років створення кафедри загальної, вікової та соціальної психології імені М.А.Скока Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Її виникнення передусім було заслугою її першого керівника – Миколи Андрійовича Скока (1948 – 2016), випускника факультету психології Ленінградського університету, який переніс до нового навчально-наукового осередку традиції системного підходу вивчення соціально-психологічних проблем.

Передумовою створення кафедри стало відкриття 1991 р. на історичному факультеті тоді ще Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г. Шевченка нової подвійної спеціальності – «Історія та практична психологія». Для її навчально-наукового забезпечення в жовтні 1991 р. при кафедрі педагогіки, психології та методики викладання історії того ж факультету було утворено секцію психології. У липні 1993 р. секцію було перетворено на окрему кафедру психології, яку очолив доцент М.А. Скок (до 2007 р.). До першого кафедрального складу також увійшли доценти Л.М. Завацька та Г.Г. Сутріна, а також старші викладачі А.Г. Скок, та Л.В. Ульяненко. Пізніше кафедра стала поповнюватися своїми учнями – колишніми студентами спеціальності «Історія та практична психологія», а також досвідченими чернігівськими фахівцями (В.Ю. Дмитрієв, В.П. Пишняк та інші). 2000 р. зусиллями викладачів кафедри було відкрито спеціальність «Психологія» (яка спочатку мала спеціалізацію «Соціальна психологія»).

Розвитку кафедри сприяли київські колеги з Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України (С.Д. Максименко, Л.М. Карамушка), Інституту соціальної та політичної психології НАПН України (М.М.Слюсаревський, В.О. Васютинський, В.П. Казміренко), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Л.Ф. Бурлачук, Ю.Л. Трофімов). З 2004 р. кафедра стала структурною одиницею новоствореного психолого-педагогічного факультету,

перетворившись згодом на кафедру загальної та вікової психології (2005), а ще пізніше – загальної, вікової та соціальної психології (2013). Співробітниками кафедри у різні роки були такі відомі вітчизняні психологи, як: О.І. Бондарчук, Л.Ф. Бурлачук, Л.М. Карамушка, М.С. Корольчук, Ю.Л. Трофімов. Протягом 2007-2016 рр. кафедрою завідувала А.Г. Скок, а з 2017 р. її очолює О.Ю. Дроздов.

Станом на 2023 р. кафедра налічує 15 викладачів, зокрема 1 доктора та 12 кандидатів наук. Слід підкреслити, що більшість викладачів, включаючи завідувача, – випускники колишньої кафедральної спеціальності «Історія та практична психологія». Крім того, більшість чернігівських кандидатів психологічних наук свого часу або працювали на кафедрі, або/та були її випускниками. Кафедра виступає одним із основних структурних підрозділів Навчально-наукового інституту психології та соціальної роботи НУЧК імені Т.Г. Шевченка, забезпечуючи викладання в університеті фундаментальних психологічних курсів і вибіркових спецкурсів за такими напрямками, як: соціальна психологія, психологія особистості та розвитку, психологія здоров'я. Викладачами розроблені й викладаються понад 80 навчальних дисциплін. Кафедра є випусковою за освітньо-професійними програмами «Психологія» бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти, які у 2020-2021 р. успішно пройшли акредитацію НАЗЯВО.

Наслідком соціально-психологічної спрямованості наукової роботи кафедри, заданої її засновником, стало те, що більше половини її викладачів захищали дисертації саме з соціально-психологічних напрямків (19.00.05 та 19.00.11). До 2018 р. комплексною науковою-дослідною темою кафедри була «Соціально-психологічні особливості сучасної молоді». В межах даної теми співробітниками кафедри досліджувалися соціально-психологічні чинники агресивної поведінки молоді, особливості її геополітичної свідомості (О.Ю.Дроздов), зв'язок емоційного інтелекту молоді з соціально-психологічною адаптацією до студентського середовища (С.П.Дерев'янка), механізми формування уявлень молоді про політичних лідерів (М.А.Дроздова), психологічні чинники політичної активності молоді (А.О.Лісневська), особливості формування соціального інтелекту майбутніх психологів (Л.О.Ляховець), механізми формування особистісної ідентичності підлітків у нуклеарній сім'ї (Ю.В.Примак), особливості правової свідомості молоді (Т.С.Панченко) тощо. Ряд викладачів проводили дослідження соціально-психологічних аспектів діяльності фахівців різного профілю, зокрема формування комунікативної толерантності викладачів ВНЗ (А.Г.Скок), особливості адаптації вчителів загальноосвітніх навчальних закладів до соціальних змін (І.М.Ющенко), життєстійкості менеджерів комерційних організацій як чинника їхньої професійної адаптації (В.О.Панченко). Отримані результати знайшли відображення у захищених дисертаціях, у

колективній монографії «Сучасна молодь у соціально-психологічному вимірі: здобутки чернігівських психологів» (2017), а також у розроблених та впроваджених до навчального процесу спецкурсах, у т.ч. із соціально-психологічної проблематики («Соціальна психологія особистості», «Психологія агресивної поведінки», «Соціальна психологія малих груп», «Соціально-психологічний тренінг», «Медіапсихологія», «Психологія релігії», «Психологія молодіжних субкультур» тощо).

2018 р. вектор науково-дослідної роботи кафедри було змінено на більш вузьку тему «Проблеми психологічної безпеки сучасної молоді». Серед наукових здобутків викладачів кафедри з даної проблематики слід відзначити розроблену розвивально-профілактичну програму «САШ» («Стоп агресії у школі»; автори – І.М. Ющенко, О.А. Низовець-Кропта, С.П. Дерев'янка, О.Ю. Дроздов), спрямовану на профілактику розвитку булінгових стосунків в учнівських колективах. Апробація та реалізація програми у ряді загальноосвітніх шкіл м. Чернігова (№№ 1, 17) засвідчили її ефективність. Було розроблено та впроваджено у навчальний процес спецкурс «Психологія безпеки». У березні 2020 р. організовано та проведено одне з перших на момент початку COVID-пандемії Всеукраїнське онлайн-дослідження сприймання коронавірусної пандемії масовою свідомістю громадян України (у якому взяли участь понад 2,4 тис. респондентів). Наукові здобутки викладачів за вищезгаданою кафедральною темою знайшли відображення у колективній монографії «Проблеми психологічної безпеки сучасної молоді» (2019).

2021 р. кафедра знову скоригувала вектор науково-дослідної роботи, обравши тему «Проблеми психологічного благополуччя сучасної молоді». На сучасному етапі наукова робота викладачів охоплює університетський, регіональний, всеукраїнський і міжнародний рівні. Так, було проведено емпіричні дослідження рівня та чинників суб'єктивного благополуччя співробітників НУЧК імені Т.Г. Шевченка (2022) та представників вітчизняної академічної психологічної спільноти (2022), особливостей динаміки суб'єктивного благополуччя та ряду політико-психологічних характеристик молоді з різних регіонів України (2021-2023). З 2021 р. викладачі кафедри та студенти спеціальності «Психологія» беруть участь у низці крос-культурних міжнародних досліджень впливу COVID-пандемії та російсько-української війни на психологічне благополуччя та адиктивну поведінку молоді й фахівців «допомагаючих» професій, організованих дослідницьким Центром RADAR Університету Бен-Гуріон в Негеві (Ізраїль).

Кафедра виступає організатором щорічної Міжнародної наукової конференції «Сіверянські соціально-психологічні читання» (на даний момент

було проведено 13 конференцій), а також науково-методичного семінару «Актуальні проблеми сучасної фундаментальної та прикладної психології».

Викладачі підтримують наукові зв'язки з профільними лабораторіями та кафедрами Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, Університету менеджменту освіти НАПН України, Херсонського державного університету, Університету Григорія Сковороди в Переяславі, Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Центром вивчення алкоголізму та наркоманії (RADAR) Університету Бен-Гуріон у Неgevі (Ізраїль).

Російсько-українська війна поставила перед вітчизняними, зокрема чернігівськими, психологами нові проблеми та завдання. Сподіваємося, що накопичений на кафедрі загальної, вікової та соціальної психології імені М.А.Скока науковий досвід сприятиме їхньому розв'язанню (адже багато з них прямо чи побічно мають і матимуть саме соціально-психологічне забарвлення). Кафедральний девіз «*Sciens Adjuvamus*» («Знаючи допомагаємо») як раз саме про це...